

Internationalisering van parochies

VPW Nederland

Beroepsvereniging van r.-k. pastores

Ook christendom is als fruit:

Appels, Peren, Kiwi's, Bananen...

Naanju, is een jonge vrouw achter in de twintig en vriendin van onze dochter in Nairobi maar ook dochter van onze vrienden uit Kenia. Ze logeerde in juli bij ons. Thuis in Nairobi is ze gewend om op zondag te kerken als een sociaal vieren en feest van minstens twee uur. Ze was (natuurlijk) met stomheid geslagen over de viering in onze parochiekerk. Twee culturen ontmoetten elkaar in het vieren van de eucharistie maar het elkaar verstaan was toch echt iets anders. Natuurlijk was er de herkenning van het ritueel en ook het Nederlands is op dit eenmalige moment niet werkelijk een struikelblok. Gastvrijheid was niet in het geding. Wat dan wel? Twee geloofsidentiteiten die cultureel bepaald zijn en die dezelfde bronnen kennen namelijk die van het Christendom laten zich gewoonweg niet zo makkelijk mixen. Als ik in Nairobi liturgie vier dan vind ik het prima om een keer mee te swingen en te klap-pen maar het is mij niet vertrouwd. Geloofsbeleving en geloofservaring hebben dan ook niet genoeg aan het kennen van de bronnen, het weet hebben van het ritueel.

Mijn relatie met 'die ik God noem', mijn beleving en vormgeving is cultureel bepaald en zijn deel van mijn identiteit van de witte westerse Nederlander. Echter ook mijn cultuur is niet statisch, de witte cultuur is al decennia in ontwikkeling naar een meerkleurige en multiculturele Nederlandse samenleving. Door Naanju werd het opnieuw even duidelijk maar het zijn vooral de oude en de nieuwe migranten die mij doen beseffen dat de openheid naar een wederzijdse eigen conditio humana, 'identiteit' wezenlijk is voor een toekomst van christen zijn in Nederland: niet gescheiden maar onderscheidend en dan weer samen.

Ina van de Bunt-Koster, voorzitter

COLOFON VPWinfo.nl is het kwartaalblad van VPW Nederland, Beroepsvereniging van r.-k. pastores.
ISSN 1574-9916. Nr. 4, december 2016.

• Redactie VPWinfo.nl
Jan Franken (hoofdredacteur), Elly Bus,
Mirjam Dirkx, John Hacking, Jan Houben,
John Mersel, Geert Rozema, Jeroen van Lente
• Redactiesecretaris
Mirjam Dirkx
't Vaartje 112, 5165 ND Waspik
T 0416 - 312385 / 06-444 60 207
mirjamdirkx@kpnplanet.nl

• Grafisch ontwerp
Jeroen van Lente Grafisch ontwerper
Tielekeshoeven 32, 5242 KB Rosmalen
T 06 28 15 20 30, E jeroenvanlente@msn.com
• Druk Drukkerij DekkersvanGerwen, Den Bosch

Foto's van de auteurs en foto's bij artikelen zijn door de betreffende auteurs aangeleverd.

Contributie

- De VPW kent maar één hoofdtarief waaraan alle andere bedragen zijn ontleend: € 140.
- De contributie bedraagt € 140 voor wie 0,7-1 fte en € 70 voor wie tot 0,7 fte werkt. Onder dat laatste vallen ook de gepensioneerden.
- Omdat het alléén voor pastoraal werk(st)ers in loondienst mogelijk is de contributie te verrekenen met hun brutoloon, worden zij voor een hoger bedrag aangeslagen, maar feitelijk hebben zij een voordeel van enkele euro's.
- Vrienden van de VPW en studenten betalen een aangepast bedrag.
- De letters A, B, C, D, DP (P voor gepensioneerden) en E zijn van belang voor de administratie en staan

op de betalingsstrook vermeld en verwijzen naar deze tabel.

- Contributies gelden voor een heel kalenderjaar.
- Individuele aanpassingen zijn mogelijk bij bijzondere arbeidsomstandigheden of indien men in de loop van het jaar lid wordt. In onze statuten wordt een opzegtermijn van een maand aangehouden.
- Iedereen die meer wil geven dan de gevraagde contributie-bijdrage kan dat als schenking fiscaal verrekenen, ook gepensioneerden (ANBI regeling).
- Ons rekeningnummer is NL38 INGB 000 303 72 79 t.n.v. VPW Nederland. Vermeld altijd: 'Contributie' en het factuurnummer.
- Wij stimuleren periodieke overschrijvingen van de contributie.

	Pastoraal werk(st)ers	Priester of diaken	Gepensioneerd
0,7 - 1 fte	A Netto € 134,- (bruto € 200,-)	B € 140,-	DP € 70,-
tot 0,7 fte	C Netto € 67,- (bruto € 100,-)	D € 70,-	DP € 70,-
Elders vakbondslid	D € 70,-	D € 70,-	DP € 70,-
	Vriend € 75,-	E Student € 15,-	

Organisatie VPW Nederland

- Secretariaat VPW Nederland • J. Franken (beleidsmedewerker), Palestrinastraat 1b, 3533 EH Utrecht 030 - 293 33 15, janfranken@vpwinfo.nl
- Dagelijks bestuur
  - H.J.M. v.d. Bunt-Koster (voorzitter), Nijverheidsstraat 22, 7621 TM Borne, 074 - 2670406
  - M.D. Dijkman (vice voorzitter), Kerkstraat 19, 6941 AC Didam, 0316 - 295 606, vice-voorzitter@vpwinfo.nl
  - J. Deckers (secretaris), Sophiastraat 1, 5671 XJ Nuenen (040-2845855), j.deckers@onsnet.nu
  - T. Halin (penningmeester), Kikkerveen 405, 3205 XD Spijkenisse, penningmeester@vpwinfo.nl
- Algemeen Bestuur • H. Berbée, H.J.M. v.d. Bunt-Koster, M.D. Dijkman, W. Hacking, T. Halin, G.M.H. Kamsma-Kunst, H.J.M. Kint-van Os, L. Mesman, J. Rens, M. Sanders.
- Financiële administratie • Bosman Financiële Dienstverlening.
- Landelijke Commissie Rechtspositie (LKR) • M. Bruijns, G. Damen, G. Dieteren, J. Franken, L. Geurts (voorzitter), T. Halin, J. Rens, H. van Schalkwijk, W. Vroom, N. van Waterschoot (FNV).
- Website www.vpwinfo.nl • P. Gabriël, webmaster.

VPW's

- VPW Den Bosch • Secretariaat VPW Nederland, Palestrinastraat 1b, 3533 EH Utrecht, 030 - 293 33 15, denbosch@vpwinfo.nl
- VPW Breda • Secretariaat: F.M. Vermeulen, Florahove 24, 4702 EZ Roosendaal, 0165 - 53 45 06, breda@vpwinfo.nl
- VPW Groningen-Leeuwarden • Secretariaat: N. Bouma, Trambaan 15, 9251 LZ Burgum, 0511 705 336, groningen-leeuwarden@vpwinfo.nl
- VPW Haarlem-Amsterdam • Secretariaat: H.J.M. Kint-van Os Triade 45, 1901 GW Castricum, 06-24 60 38 29 / 025 169 046 kikikint@xs4all.nl
- VPW Limburg • Secretariaat: P. Linders, Stichting Groenewold, Roermond, 077 - 354 66 89, limburg@vpwinfo.nl
- VPW Rotterdam • Secretariaat: H.J.T. Dam, Parallelweg 5, 2951 BS Alblasserdam, 06-12374002, rotterdam@vpwinfo.nl
- VPW Utrecht • Secretariaat: Chr. Kantoci-Janssen, Bussloselaan 17-A, 7383 AG Bussloo-Voorst, 0571-261914, utrecht@vpwinfo.nl

Verzoek aan onze leden!

Als er iets verandert in uw gegevens wilt u dan zo vriendelijk zijn dit door te geven aan ons secretariaat: Palestrinastraat 1b, 3533 EH Utrecht of info@vpwinfo.nl. Denk daarbij aan • Adresgegevens • Verandering van werkkring of werksoort • Arbeidsduurverandering (bijvoorbeeld van full-time naar half-time) • Het overgaan van studentlid naar werkend lid • Het met emeritaat gaan.

INHOUD

Bij een thema als *internationalisering van parochies* gaan de gedachten waarschijnlijk als eerste naar parochies in de grote steden en dan bij voorkeur de Randstad. Daarom openen we dit themanummer met een artikel van Peter Hoefnagels uit Oudenbosch waar in de vieringen duidelijk verschillende groeperingen aanwezig zijn. Internationaal wordt het ook als één of meerdere voorgangers niet uit Nederland afkomstig is. Charles Eba'a is zo iemand. Zijn blik laat ons anders naar onszelf kijken. In Tilburg staat het *Rondetafelhuis*, een initiatief van parochie en gemeente om ontmoetingen tussen verschillende nationaliteiten te stimuleren. Thea van Blitterswijk coördineert dit gebeuren. In Amsterdam bleek de aanpak om eigenheid te respecteren juist de integratie te versterken, volgens Han Hartog. In Den Haag tot slot is een grote internationale parochie. Sjaak de Boer laat zien hoe een stevig organisatie veel mogelijk maakt.

In het reflectieartikel vraagt Jan Maassen zich af wanneer inter-nationalisering en migratie eigenlijk begonnen zijn. Zijn praktische tips leveren ook nog eens ideeën op voor de eigen pastorale praktijk.

Deze keer neemt Lonneke Gunnink ons mee op stap naar de *Fundatie* in Zwolle, heeft Henk Meeuws zijn licht laten schijnen over *Vreemdelingen en Priesters* van Stefan Paas en is bij Ron Lijesen de kogel door de kerk.

DE PRAKTIJK

- 4 **Gastvrij voor iedereen**
Peter Hoefnagels
- 6 **Thuis geraakt**
Charles Eba'a
- 10 **En de goden verhuisden mee...**
Thea van Blitterswijk
- 12 **Aandacht voor taal overbrugt verschillen**
Han Hartog
- 14 **Zestig nationaliteiten, één kerk**
Sjaak de Boer

DE REFLECTIE

- 14 **Omgaan met diversiteit**
Jan Maassen
- 19 **Blendle:**
Publicaties delen met collega's
Lees de oproep: Zijn er pastores die hun ervaringen met tijdschriftartikelen of publicaties willen delen met collega's?

DE RUBRIEKEN

- 8 **Onze Rechtspositie**
Moeizaam jaar
Jan Franken
- 8 **Gelezen**
Vreemdelingen en priesters
Christelijke missie in een post-christelijke omgeving
Henk Meeuws
- 20 **Nieuws uit de VPW-en**
Jan Franken
- 22 **Op stap naar...**
Zie de mens – 100 jaar, 100 gezichten in Museum de Fundatie
Lonneke Gunnink - van den Berg
- 24 **Column Rob Lijesen**
Heilige Familie 2.0

Gastvrij voor iedereen

De Bernardus van Clairvauxparochie is een parochie ontstaan uit de fusie van 7 voormalige parochies en is gesitueerd in het West-Brabantse platteland in de regio Oudenbosch en telt zo'n 20.000 parochianen. Het is een bijzondere parochie met een eigen dynamiek rond de Basiliek van de HH.Agatha en Barbara in Oudenbosch.

De basiliek is een replica van de Sint Pieter in Rome (schaal 1:17) en het voorfront is ontworpen naar de St. Jan van Lateranen. De bouwpastoor was rector Hellemons, die na een verblijf in Rome droomde van zijn eigen Sint Pieter. Met behulp van de architectenfamilie Cuypers en met bijdragen van gegoede burgers en boeren van heinde en verre kon hij zijn droom realiseren. Een bouwperiode die duurde van 1867 tot 1880. De verbinding met Rome werd nog eens versterkt doordat Oudenbosch een belangrijk verzamelpunt was van Nederlands Zouaven (soldaten die vochten in het Pauselijk leger tegen Garibaldi). Door deze verbondenheid met Rome was de kiem voor internationale verbinding gelegd. Het religieuze- en cultureel erfgoed in Oudenbosch heeft naast de basiliek haar wortels in de onderwijs-congregaties van de Broeders van St.Louis en de Zusters Franciscanessen. Hun voormalige kloosters en internaten zijn nog zichtbare monumenten van een rijk

Peter Hoefnagels

diaken in de Bernardus-parochie te Oudenbosch

DE PRAKTIJK

rooms verleden. De keuze voor Bernardus als patroon-heilige van de nieuwe parochie heeft haar wortels in het feit dat vele decennia Cisterciënzers van Bornhem rector waren van de basiliek en de parochies in de omtrek hebben gesticht en het land ontgonnen.

Drie groepen De basiliek functioneert in eerst instantie als parochiekerk voor de gelovigen in Oudenbosch en (de voormalige parochie) Standdaarbuiten. Maar wie op zondag de eucharistieviering bezoekt treft er een behoorlijk gevulde kerk, met regelmatig ook een opvallende groep jonge gezinnen, aan. Bij nadere beschouwing zijn er drie groepen bezoekers te onderscheiden. Allereerst parochianen, vervolgens, zoals we zelf typeren, de religieuze toeristen en tenslotte de arbeidsmigranten. De groep 'religieuze toeristen' bestaat uit mensen die op één of meerdere zondagen door het jaar de basiliek willen bezoeken en er ook de eucharistie bijwonen. Zij komen van buiten de parochie tot de Drechtsteden en Utrecht toe. De arbeidsmigranten zijn over het algemeen Polen en Roemenen die werkzaam zijn in de omgeving van Oudenbosch, merendeel in de tuinbouw of de seizoenspluk. De bezoekers weten, of ze nu van dichtbij of veraf komen, dat er altijd eucharistie gevierd wordt op zondag. Het is immers een kenmerk van een basiliek. Bij de arbeidsmigranten valt wel op dat de meesten niet te communie gaan. De reden daarvan is het ontbreken van de gelegenheid voor biecht in hun landstaal. Wanneer er een groot aantal van hen aanwezig is (vaak op de achterste banken van de kerk) heet de rector van de basiliek hen in een paar zinnnetjes Pools welkom. Eén van de bezoekers heeft hem de woorden ooit aangereikt. Na afloop van de zondagse viering wordt er in een zaaltje onder de basiliek koffie gedronken. De groep die daar komt zijn vooral parochianen, een enkele religieu-

ze toerist voegt zich daarbij. De arbeidsmigranten komen daar niet. De laatste tijd bezoeken Iraakse- en Syrische christenen, vluchtelingen met een verblijfsvergunning, de viering op zondag.

Zij zijn orthodox, rooms-katholiek of protestant. De vluchtelingen worden nadrukkelijk uitgenodigd door één van de voorgangers om mee koffie te drinken. Inmiddels zijn er uit die groep een paar vaste gasten.

Open kerk De basiliek is dagelijks geopend tussen 9 en 12 en tussen 13 en 16. Velen lopen even de kerk in om een kaarsje op te steken en te bidden, maar er zijn ook met name in de zomermaanden bussen vol bezoekers die kennis maken met de basiliek middels een rondleiding door een gids. Er komen groepen van scholen en verenigingen, vriendengroepen en families. Inmiddels is er een begin gemaakt met het creëren van een ontvangstruimte in de crypte van de kerk. Daar worden mensen en groepen ontvangen en is ruimte voor presentaties over de kerk. Ook komt er een winkeltje met religieuze boeken, devotionalia en kaarsen. Ook andere groepen christenen maken gebruik van de basiliek. Zo vieren Armeense christenen in de basiliek regelmatig een doop of een huwelijk, vaak voorgedaan door een eigen priester. Ook de Indonesische gemeenschap komt jaarlijks voor een viering naar Oudenbosch. Velen, ook niet-parochianen, gelovigen van elders, vinden hun weg voor een doop of een huwelijk naar de basiliek. Er is een gezamenlijke voorbereiding, waaraan men geacht wordt deel te nemen en wordt er individueel gedoopt.

Uitgangspunt: je welkom weten in de kerk

Vierde groep Een groep die ook nog nadrukkelijk genoemd mag worden zijn de wagenbewoners. Zeker sinds zanger Frans Bauer zijn huwelijk in de Basiliek liet inzegenen, vinden zij gemakkelijk hun weg voor een doop, een eerste heilige communie en soms voor een kerkelijk huwelijk naar de basiliek. Bij een kerkelijk huwelijk gaat het met name om wagenbewoners die met een 'burger' huwen. Wagenbewoners die in hun gemeenschap samenwonen, worden als getrouwd beschouwd. Naast de reizigers zijn er de kermisexploitanten en circus-mensen die bijzondere momenten in hun leven in de basiliek vieren, waarbij hun eigen aalmoezenier doorgaans de voorganger is.

Oecumene Tenslotte mag niet onvermeld worden het in de zomer tweewekelijks gehouden oecumenisch mid-daggebed op het midden van de dag om 12.00u. Het gebed wordt georganiseerd en voorgedaan door vrijwilligers en voorgangers van de protestantse gemeente Oudenbosch en van de parochie. Tussen de 20 en 30 personen bezoeken dit gebed. Ook toevallige bezoekers sluiten zich aan. In gebed met elkaar verbonden voelen de protestantse zusters en broeders zich er ook thuis. Dit Roomse monument is "ook een beetje van ons" zeggen zij.

Welkom Veel verschillende mensen en groepen maken ieder op hun eigen wijze gebruik van de basiliek: om te bezoeken, om te bidden, om te vieren.

Directe verbindingen tussen deze groepen liggen er niet. Wel is het pastoraal team zich bewust van deze diversiteit van bezoekers. Belangrijk uitgangspunt is dat mensen zich zonder uitzondering welkom weten in de kerk. De liturgie is herkenbaar en wil in taal en ritueel begrijpelijk en toegankelijk zijn voor al deze mensen en groepen. De verbinding ligt bij de pastorale beroepskrachten en vrijwilligers die in verkondiging en houding een hartelijk welkom willen uitstralen. Een welkom dat zijn bron vindt in Christus de gastheer bij uitstek.

Thuis geraakt

Charles Eba'a is pastoor in Heerenveen en een aantal omliggende parochies sinds een maand of negen. Hij is 44 jaar geboren in Kameroen en hiervoor is hij tien jaar werkzaam geweest in een parochie in Rotterdam. Hij is lid van de orde van de paters Spiritijnen. Met deze zwarte Afrikaan praten over diversiteit in Nederlands parochies kan niet zonder eerst naar zijn oorsprong te gaan. Hij praat er open en enthousiast over. Jan Franken (VPW) in gesprek met Charles Eba'a.

Hoe komt het dat je priester geworden bent en hoe ben je gevormd? Ik was zeven jaar en wij woonden in een parochie van de paters Spiritijnen. Ik was daar misdienaar. Mijn opa had mijn vader verteld dat hij gedroomd had dat één van zijn kleinkinderen priester zou worden. Ik had een paar broers maar die werden allemaal geen priester. Ik ging naar college bij de paters Maristen vanaf mijn twaalfde. Daar ben ik in mijn geloof gevormd. Daarna ging ik naar het klein seminarie, naar het lyceum. Twee jaar lang was ik niet op een priesteropleiding. Klaarblijkelijk was die breuk in mijn lijn nodig om mijn eigen weg te vinden. Met steun van mijn zus kwam ik daarna bij de Broeders van Sint Jan. Bij de broeders heb ik leren bidden. Rond mijn 19e begon ik aan het opleidingstraject bij de Spiritijnen. Een deel van de opleiding heb ik in Gabon gedaan; de theologie in Nigeria in het Engels. Uiteindelijk kwam de droom van mijn opa uit en daar was mijn vader heel blij mee.

Heb je in Kameroen in een parochie gewerkt en hoe ben je in Nederland terecht gekomen? Nee ik heb daar niet echt in een parochie gewerkt. Tijdens de zeven maanden dat ik op mijn visum wachtte, heb ik wel in diverse parochies geholpen.

Vanuit het generalaat van de Spiritijnen was er een prioriteitenlijstje opgesteld van landen waarnaar ik gezonden zou worden. Dat waren Brazilië, Gabon en België. En toen werd het Nederland, waaruit blijkt dat God de zaken op zijn manier doet. Van Nederland wist ik dat het het land van de euthanasie was en andere vreemde dingen, gelegaliseerde prostitutie, veel water en koud. En ik wist dat er veel moslims in Nederland woonden. Ik dacht: "God wat doe je me nu weer aan?" Nigeria had ik al als een straf ervaren, omdat Kameroen veel losser is dan Nigeria. En nu dit.

Wat bedoel je met losser? Dat er in Nigeria veel meer hiërarchie is. Zo eten studenten en docenten niet aan dezelfde tafel. Maar goed ik heb Nigeria overleefd. God heeft een plan met mij en nu hoor ik hier dus thuis. Het heeft wel even geduurd voordat ik dat zelf ook zo zag.

Hoe heb je het ervaren in het begin in Rotterdam? Het was niet gemakkelijk. Een jonge priester met een donkere huid uit een heel andere, behoudende cultuur. Ik had moeite met hoe kinderen tegen hun ouders spraken, op hetzelfde niveau, zo zonder respect. En in de kerk kon ik zeker in het begin niet wennen aan een vrouw die voorging. Dat waren heel confronterende beelden.

Charles Eba'a
pastoor in Heerenveen

DE PRAKTIJK

In die periode heb ik heel erg veel steun ervaren van mijn medebroeders. Nu vind ik het prachtig als ik erbij ben als een vrouw voorgaat. Ik ben veel opener geworden. Na drie maanden las ik de mis in het Nederlands.

In Rotterdam Zuid wonen veel autochtonen en nieuwe Nederlanders. Mijn manier van vieren werd daar door mensen begrepen: het is een feest, er mag gelachen en geklapt worden. Ik kom graag naar beneden in een viering ('*van het altaar af*', red.), heb contact en spreek met de parochianen. Sommigen klappen dicht, anderen vind het juist mooi.

Als het niet aanslaat, dan ga ik weer terug het altaar op en pas ik me aan, want het moet geen show worden. Maar dat vind ik wel lastig, dan kan ik minder mezelf zijn.

Hoe spelen verschillende culturen een rol in de parochie in Rotterdam? Er zijn zo veel verschillende culturen die al lang met elkaar omgaan. Het station van tolerantie is voorbij. Het gaat om acceptatie. Ik geef mensen een taak in de viering. Zo mogen ze bijvoorbeeld de 1^e lezing doen. Soms horen andere mensen die persoon dan voor het eerst. Van daaruit ontstaat dan contact. Zelf ben ik door mijn medebroeders goed geholpen. Ik ben meer open-minded geworden. Je kunt je laten verrijken door anderen. Ik merk dat dat bij mij zelf werkt. Ik probeer mensen in hun waarde te laten.

Hoe is dat in Heerenveen en zijn er verschillen met Rotterdam? In Heerenveen is het allemaal wat gemoedelijker en als je geaccepteerd bent, dan ben je ook echt binnen. Ook hier zijn veel verschillende culturen, mensen uit de Filippijnen, Polen, Indonesië en Kroatië. Samen met wat Nederlanders drinken ze om beurten met elkaar koffie.

Het onderlinge contact groeit, ze gaan steeds meer aan elkaar vertellen. Wat mij betreft mag de diversiteit meer aan het licht komen. Maar er zijn obstakels aan beide zijden. Bij de actieve Nederlandse parochianen zie je soms kliekjesvorming en bij de nieuwe Nederlanders zie je dat hun gebrekkige Nederlands soms echt een probleem is.

Mensen ontdekken aan mij wel wat kerk is

Heeft de Nederlandse cultuur invloed gehad op jou? Dat merk ik het meest als ik in Kameroen ben. Ik ben rechtstreekser geworden, scherper ook. Maar dat matcht ook met wie ik van binnen ben. Ik ben wel een andere priester dan de generatie voor mij. Ik sta meer open naar de wereld. Ik heb nu als ik in Kameroen ben meer moeite met de hiërarchie en hoe daar tegen homo's en lesbiennes aangekeken wordt. Dan voel ik wel een innerlijke strijd.

Wat inspireert, voedt jou? Het omgaan met jongeren en het afleggen van huisbezoeken. Ik vind het belangrijk dat kerk naar de mensen toe gaat, naar de plekken waar het gebeurt en dan ontdekken mensen aan jou wel wat kerk is. Daarnaast is de gemeenschap waar we twee maal per dag met elkaar bidden, voedend. Door mijn nieuwe familie van *Spiritijnen*. En hoever weg ze ook zijn, de band met het gezin waar ik uit kom voedt mijn roeping ook.

Moeizaam jaar

De LKR heeft in de gesprekken met ICORA ingezet op afspraken met betrekking tot duurzame inzetbaarheid. Vanwege de sterk teruglopende werkgelegenheid in bijvoorbeeld het aartsbisdom wil de LKR dat pastoraal werk(st)ers hun arbeidsmarktpositie kunnen verbeteren. Want er zijn collega's die niet tot hun pensioen dit werk kunnen blijven doen. Om te voorkomen dat er een situatie van werkloosheid ontstaat wil de LKR afspraken maken met de ICORA om te bevorderen dat er aan scholing en loopbaanbegeleiding gedaan wordt. Een andere groep voor wie afspraken m.b.t. duurzame inzetbaarheid mogelijkheden biedt zijn de collega's die door het sterk veranderende kerkelijk beleid helemaal vast zijn komen te zitten in hun beroep. Naast het feit dat dit logische maatregelen zijn in een sector waar zich dit soort problemen voor doen is het geheel in lijn met aanbevelingen aan werkgevers en werknemers vanuit de Stichting van de Arbeid en de SER. (Concreet gaat het om kleine percentages die werkgever bijdraagt aan de kosten van bijscholing c.q. omscholing).

ICORA bekijkt de voorstellen in het licht van vergroting van de inzetbaarheid t.b.v. de kerk, de huidige werkgever. Ze geeft aan dat er binnen de kerk

geen andere functiemogelijkheden zijn. En opleidingskosten voor banen buiten de kerk zouden door de toekomstige werkgever gedragen moeten worden, eventueel in combinatie met de werknemer zelf of externe opleidingsfondsen. Dat je als ICORA als huidige werkgever een verantwoordelijkheid hebt voor toekomst en welzijn van je werknemers wordt niet gedeeld met de LKR. Wel wordt erop gewezen dat met individuele parochies afspraken gemaakt kunnen worden.

Met verwijzing naar de referentieCAO heeft de LKR voorgesteld om de eindejaarsuitkering met stappen te gaan verhogen de komende jaren. In de RPW is die uitkering 1,85% over het in het betreffende jaar verdiende bruto salaris (inclusief de vakantietoeslag) en in de cao Welzijn en Maatschappelijke Dienstverlening is het 8,3%. ICORA geeft aan dat een lastenverzwaring bij parochies ten gevolge van de verhoging van de eindejaarsuitkering dan wel vergroting van de inzetbaarheid van pastoraal werk(st)ers moeilijk uit te leggen valt aan andere werknemers en vrijwilligers.

ICORA is gevraagd werkgevers voor te lichten om in het kader van de werkkostenregeling de maximaal te besteden vrije ruimte ook daadwerkelijk te gebruiken.

Vreemdelingen en priesters

Christelijke missie in een postchristelijke omgeving

Stefan Paas

Uitgave Boekencentrum Zoetermeer 2015

ISBN 978 90 239 7044 6

Lang geleden werden christenen 'aanhangers' of 'volgers van de Weg' genoemd (zie o.m. Hand. 9:2). Aan deze weg timmert Stefan Paas (1969) er in geschrifte flink op los in een respectabel aantal, geregeld spraakmakende, publicaties op de terreinen van zijn hoogleraarschap: misologie en interculturele theologie (resp. aan de *Theologische Universiteit Kampen* en de *VU in Amsterdam*).

Omdat de LKR van verschillende kanten berichten kreeg van collega's die langere tijd ziek zijn is aan ICORA gevraagd om een overzicht van het ziekteverzuim in de verschillende bisdommen om op basis daarvan te kunnen zien of het ziekteverzuimpercentage onder pastoraal werk(st)ers zo hoog is dat er verder onderzoek naar de oorzaken nodig is. ICORA heeft in juni toegezegd deze cijfers aan te zullen leveren.

Paas legt ons een realistisch, gefundeerd, moedig en hoopvol betoog te lezen voor. Waartoe hij ons wil verleiden is dit: “Een beetje eigenwijs zijn en daar lol in hebben, dat is zo ongeveer waarover dit boek gaat” (217). Dat zit al in de titel: de weg die christengemeenschappen in ons post-christelijk Europa mogen gaan is die van vreemdelingen en priesters – voorwaar een ongebruikelijk en prikkelend perspectief. Om deze weg met de beoogde eigenwijsheid en lol te kunnen gaan, moeten er wel een paar flinke hobbels genomen worden. Ten eerste: nuchter-realistisch moet erkend worden, dat we ons in Europa onherroepelijk in een post-christelijke omgeving bevinden. Men heeft geen behoefte aan het christelijk geloof, ziet er simpelweg de noodzaak niet van in. En dat zal ook zo blijven. Bijgevolg dienen kerken radicaal afscheid te nemen van alle hedendaagse ‘modellen’ van christelijke aanwezigheid en zending in de wereld. Van volkskerk tot zich ontledigende kerk en alles daar tussenin – het gaat allemaal mank aan de idee dat kerk en wereld rechtsom of linksom eigenlijk één (horen te) zijn: heel de wereld christelijk of heel de christenheid wereld. Vervolgens: afscheid moeten nemen van zo’n diepgewortelde (wens)droom is traumatisch. Christenen zullen steeds meer “moeten leren van God te zingen in een vreemd land (Psalm 137)”,

in ‘ballingschap’ (12-13). Paas erkent (ook uit eigen ervaring) dat deze situatie heel pijnlijk, zeer verwarrend en uiterst vervreemdend is. Hoe verder? De weg die zich nu opent verkent Paas in een spannend heen en weer tussen hedendaagse ervaringen van ontworteld en verstrooid christelijk geloof en Bijbelse tradities van ballingschap. Op deze weg krijgen zij met Paas “zicht op het belang van sacramenten en symbolen, de noodzaak om gedisciplineerd om te gaan met identiteit, het leven als een ‘vriendelijke stam’ met een kwetsbaar getuigenis, en ze verrijken in allerlei opzichten de liturgie en de spiritualiteit van de christelijke gemeente” (172). Zo kunnen zij zich ook bevrijden van het heimwee van de ‘ballingschap’: er is geen ‘normaliteit’ om naar terug te keren. Christenen zijn ‘vreemdelingen’ in de wereld. Zij horen aan de rand thuis. Deze randpositie, deze situatie van grensgangers, is volgens Paas voor christenen ‘normaal’. Wat dit betekent verduidelijkt hij aan de hand van de 1e Petrusbrief: de missionaire opdracht van deze groepjes vreemdelingen is ‘priesters’ te zijn. Dit geschiedt in twee bewegingen: de priesters vertegenwoordigen de wereld bij God en God bij de wereld. De kern van deze priesterlijke bediening is: ‘doxologie’. Zowel in de liturgie als in de mensendienst wordt eer betoond aan Gods

liefde en geschiedt lofprijzing, dankzegging. De eucharistie vormt volgens Paas (hierin de katholieke leer volgende, cf. 220) dan ook het hart van de kerk.

Paas’ betoog eindigt met een aanduiding van wat doxologie inhoudt voor kleine gemeenten in een dominant-seculiere context. Van belang is ten eerste: ‘terugkijken’, Gods genadige zelfgave in Jezus Christus gedenken. Vervolgens: ‘om je heen kijken’, je engageren met de mensen om je heen. Ten slotte: ‘vooruit kijken’, in een spiritualiteit van ‘tekenen en voorproefjes’ tekens van gerechtigheid en dienstbaarheid blijven oprichten zonder grote illusies (237-243). Na lezing restte mij wel een paar vragen. Maar belangrijker: het is een moedig en spannend boek, een must voor iedereen die bekommerd is om de toekomst van de kerk. Het verscheen vrijwel gelijk met Borgmans *Waar blijft de kerk*. Hopelijk raken ze binnenkort met elkaar aan de praat. Lijkt me goed voor christelijke eigenwijsheid en lol.

En de goden verhuisden mee...

In ons centrum Het Ronde Tafelhuis is een grote ronde tafel te vinden, met daarop een afbeelding van de wereldbol; er omheen twaalf comfortabel stoelen. Een tafel die leidt tot bijzondere ontmoetingen en gesprekken, in de afgelopen week wel heel bijzonder. Thea van Blitterswijk geeft een inkijkje in haar werk.

Vanuit ons huis namen wij het initiatief voor de *Week met de nieuwe Tilburger*. Een initiatief dat werd overgenomen door religieuze en maatschappelijke organisaties in de stad. Niet een week 'van' of 'voor', maar heel nadrukkelijk een week 'met' mensen die onder ons kwamen wonen na hun vlucht uit landen waar oorlog, hongersnood of vervolging het leven onmogelijk maken. Bij de afsluiting van die week bezochten enkele wethouders, een aantal vluchtelingen en beleidsambtenaren ons voor een maaltijd met interactief programma. Een maaltijd die werd verzorgd door twaalf Somalische dames, veelal bijstandsvrouwen met grote gezinnen, die het afgelopen jaar op weg zijn gegaan met een van onze parochianen. Een enthousiaste dame, werkzaam voor een grote horecakoepel en een voormalig eigenaar van een feestzaalcomplex in onze wijk hebben hen daarbij geholpen. De dames koken leren was niet nodig. Wel konden wij hen begeleiden in het vormen van een organisatie, het verzorgen van een gedekte tafel, ontvangst en wat al niet meer. Trots stonden zij klaar om de hoge gasten te ontvangen.

Wereldkaart Tussen de gangen door nam ik twee groepen mee naar de *Wereldkaart*ruimte en nodigde hen uit om plaats te nemen aan de tafel. Daar werd aan iedereen gevraagd om een pion op de kaart te zetten op een plek die voor hen betekenis heeft. Er kwamen pionnen terecht op Syrië, waarover een moeder van vier jongvolwassen kinderen vertelde hoe zij zichzelf iedere

avond in slaap huilt. Uit heimwee, zorg voor haar moeder en andere familieleden. Om verlies van haar huis en haar baan als verpleegkundige in een groot ziekenhuis. Er kwam een pion terecht in Milwaukee, waar een van onze bestuurders een jaar woonde en zich toen realiseerde dat de wereld toch wel veel groter is dan Tilburg. Er kwamen pionnen terecht op de Noordkaap omdat een van onze raadsleden al jaren droomt om daar het Noorderlicht te gaan zien, pionnen op India, op Bali, in Frankrijk. Nogal wat van onze Somalische gasten en ook jonge vluchtelingen wilden op Nederland staan. "Ons land vergeten wij nooit, daar is ons hart, daar wonen onze families. Maar wij zijn zo blij dat wij in Nederland zijn en kunnen leven in veiligheid. Zonder angst voor geweld en beschietingen". Meermalen werden onze stadsbestuurders en vrijwilligers direct aangesproken en bedankt, intens bedankt, dat men in Nederland mag zijn.

Nieuwe kerk? Nogal wat van die vrijwilligers van ons stonden 15 jaar geleden als parochievrijwilliger aan het begin van een overgang van de *Driekoningenkerk* naar een ontmoetingscentrum voor religies. Het was in 1999 dat de gemeente Tilburg plannen lanceerde voor een grootscheepse renovatie van het Wagnerplein in het

Thea van Blitterswijk
directeur Het Ronde Tafelhuis
Tilburg, pastoraal werkster
Norbertijnenparochie Heikant-
Quirijnstok

DE PRAKTIJK

hart van Tilburg Noord. Onze parochie kreeg de vraag of wij een nieuwe kerk terug wilden op het nieuwe plein. Wij gaven toen aan dat wij niet gehecht waren aan een nieuwe kerk, maar wel aan een ontmoetingscentrum voor religies en culturen in de wijk. Een standpunt dat aansloot bij de demografische ontwikkelingen en voorspellingen. Inmiddels wonen in de wijk vele ouderen en 60 % van de wijkbewoners is met een niet-Nederlandse nationaliteit geboren. En de realiteit van toen en van vandaag leert ons dat mensen als zij verhuizen niet alleen hun gezin en wat spullen meenemen, maar bijna altijd ook hun God: *De goden verhuisden mee*, een prachtig boekje van Mar Oomen (1997), gaf ons dat in verhalen mee.

Onder dak In het kader van dit artikel gaat het veel te ver om de totstandkoming van dat *Ronde Tafelhuis* verder te beschrijven. Maar tegen alle verwachtingen in werd het een groot succes. Inmiddels huisvesten wij een aantal religieuze en culturele groeperingen: een Afghaanse vereniging, een hindoeïegemeenschap, een afdeling van de Zonnebloem, een muziek- en zangvereniging, een Somalische gemeenschap, een Ghanese Pentecostgroep, en een evangelische Power House groep, met veel Surinaamse en Antilliaanse deelnemers en natuurlijk de Norbertijnenparochie Heikant-Quirijnstok, de parochie waar ik als pastor werkzaam ben.

Diaconaal Onze parochie heeft weet van het *Ronde Tafelhuis* en heeft het omarmd als plaats in de wijk waar vieringen worden gehouden, maar ook als Diaconaal Centrum. Onze vrijwilligers, maar ook vrijwilligers uit de stad en van de andere groeperingen dragen samen zorg voor beheer en diaconale projecten. Zo is daar het *Verwijs-spreekuur*, een inloopspreekuur voor mensen die zelf de weg niet meer kunnen vinden in de ingewikkelde regelgeving in ons land. Maandelijks sluit een medewerker van de *Rechtswinkel* aan om juridische problemen direct aan te kunnen aanpakken. De *Sop-* en

Zeeplank helpt en is een aanvulling op de *Voedselbank* waarvoor wijkbewoners artikelen voor schoonmaakkast, badkamer en wasmachine inzamelen. De vele niet-Nederlandstalige bezoekers van ons centrum kunnen terecht voor taallessen en een fietsenmaker uit de wijk geeft reparatielessen aan bijstandsvaders.

Vierend Onze groepen komen vierend samen en hebben weet van elkaar. Als op de woensdagmorgen 30 parochianen zich verzamelen voor de eucharistieviering, maken onze beheervrijwilligers, allemaal moslim, de ruimte in orde. Ontroerend moment was enkele jaren geleden, toen een van mijn collega's binnenkwam met een strak ingepakte nieuwe Paaskaars en samen met onze Somalische vrijwilliger de kaars in orde maakte om in gebruik te kunnen nemen.

Twee weken geleden, aan het begin van de Week van de vluchteling, vroeg ik twee jonge vrouwen, 18 en 20 jaar, gevlucht uit Homs, om in onze kerk de eerste lezing voor ons in het Arabisch te lezen. Zij waren zo ongelofelijk blij en trots dat dit mogelijk was. Ook voor de voorbede hadden zij een gebed gemaakt: "God, geef dat alle mensen op onze wereld elkaar in vrede kunnen vinden. Wij willen bidden voor mensen in onze wereld die niet weten wat zij doen. Vergeef hen en geef hen en ons een nieuwe kans."

Op zo'n moment kun je, met tranen in de ogen, alleen nog maar AMEN zeggen.

Als mensen verhuizen,
nemen ze ook
bijna altijd hun God mee

Aandacht voor taal overbruggt verschillen

In de jaren zestig van de vorige eeuw heeft de kerk ten tijde van het Tweede Vaticaans Concilie stevige veranderingen ondergaan. Eén van de veranderingen is van grote invloed gebleken: vieringen in de volkstaal. Ik gebruik dit als inleiding bij mijn bijdrage over een multi-etnische parochie omdat het aangeeft hoe belangrijk taal is. Geloven is immers een emotie, een beleving. En op momenten van hevige emotie gebruiken mensen de taal waarin ze zijn opgegroeid, weet Han Hartog uit Amsterdam uit ondervinding.

In een parochie als *De Graankorrel* komen de parochianen uit heel verschillende werelden. Het is onmogelijk vieringen in ieders volkstaal tegelijkertijd te hebben. Maar het is wel mogelijk om bij specifieke gelegenheden elementen in de taal van het land van herkomst van de gelovigen uit te voeren. Zo wordt in de viering bij gelegenheid van de afschaffing van de slavernij (1 juli) en bij de Surinaamse Onafhankelijkheidsdag (25 november) de eerste lezing in het Sranang (Surinaams) gelezen. De Nederlandse tekst staat dan in het misboekje zodat autochtone Nederlanders de tekst mee kunnen lezen. In het begin zorgde het lezen van teksten in het Sranang voor gefronste wenkbrauwen bij een aantal ge-

lovigen. Hun vraag was: “Moet dit? We leven toch in Nederland?”. Voor parochianen afkomstig uit Suriname was het juist een vorm van erkenning, zich thuis voelen. En dat thuis voelen in de kerk is een essentiële emotie om samen kerk te zijn.

Erkennen van verscheidenheid In parochie *De Graankorrel* vinden elke zondag vieringen in twee afzonderlijke kerkgebouwen plaats. In beide gebouwen is er naast een oorspronkelijk parochiekoor een Surinaams koor. Ook dát heeft bij de oprichting wat reacties gegeven van autochtone parochianen: “Twee koren, leidt dat niet tot versnippering? We hebben al zo weinig koorleden”. Onder de Surinaamse gelovigen heeft het echter een gevoel van erkenning, van respect opgeleverd. En in de loop van de jaren hebben de Nederlandse koren ook bepaalde gezangen in het Sranang in hun repertoire opgenomen. Bij bepaalde gelegenheden zingen zij nu ook liederen in het Papiaments (Antilliaans) en Engels. Er zijn nu parochianen met een Surinaamse achtergrond lid geworden van de algemene koren. Misschien smelten de koren ooit wel samen. Maar het begint met de erkenning van de verscheidenheid. Het respect voor de emotie die in de eigen taal beleefd wordt. En die emotie, het geloof kan net iets anders beleefd worden dan we in de Nederlandse katholieke traditie gewend zijn.

Parochie en team Ter informatie iets over de parochie en het team waarin ik werk. Parochie *De Graankorrel* omvat het gebied van Amsterdam Zuidoost, waaronder de wijken Bijlmermeer en Gaasperdam. Het grootste deel van de gelovigen is niet oorspronkelijk Nederlands. Bij de bouw van de Bijlmer in de zestiger jaren van de vorige eeuw hebben Jezuïeten het voor-

Han Hartog
diaken in *De Graankorrel*,
Amsterdam Zuid Oost

DE PRAKTIJK

touw genomen bij de oprichting van de parochie. Aanvankelijk kende de Bijlmer een 'witte' bevolking afkomstig uit stadsvernieuwingsbuurten. Tegenwoordig is de grootste groep kerkgangers Surinaams. Daarnaast kerken Antillianen en Afrikanen (vooral Ghanezen) in de parochie. De parochie is onderdeel van de unie van parochies *Clara en Franciscus* waaronder ook de parochies behoren die Amsterdam-IJburg, de Indische buurt, Watergraafmeer, Diemen en Duivendrecht bedienen. Het pastorale team voor deze unie van parochies bestaat uit drie pastores met een voltijds aanstelling: een priester/administrator en twee permanent diakens. Er zijn twee diakens met een kleine onbezoldigde aanstelling. Verder is er een catechiste, een catechetisch medewerker en een geestelijk verzorgster verbonden aan de verpleeghuizen in de regio. In Duivendrecht wonen vier paters *Sociëteit Verbi Divini* (SVD) die samen voor één FTE bijdragen aan het team. En daarnaast een drietal emeriti priesters waarvan twee van de *Sociëteit van Afrikaanse Missiën* (SMA) die langjarig in Ghana gewerkt hebben.

Pastoraatsgroep In de pastoraatsgroep voor *De Graankorrel* bestaande uit de geestelijk verzorgster, de catechiste, één van de paters SVD en mijzelf als formeel eerste aanspreekbare verdelen we het dagelijkse pastorale werk: het pastoraat, de bediening van de sacramenten en de bijzondere vieringen. Naast uitvaarten en huwelijken is er regelmatig vraag naar huisvieringen: een viering in eigen huis ter gelegenheid van een verjaardag, een jaardag van een overlijden of om de zegen over huis en gezin af te smeken. De emeritus paters SMA zijn bij de Afrikaanse en Surinaamse parochianen hiertoe graag geziene voorgangers. Huisvieringen zijn in de landen waar de parochianen vandaan komen relatief meer voorkomend. De catechiste, met een Hindoestaans-Surinaamse achtergrond, coördineert de doopsels en verzorgt de initia-

Je thuis voelen
in de kerk is een
essentiële emotie

tiëcatechese van volwassenen. Omdat ze zelf als volwassene de katholieke initiatiesacramenten heeft ontvangen en bekend is met cultuur en religie verschillen, kan ze mensen met een andere niet-christelijke achtergrond goed begeleiden op hun zoektocht naar God in het christendom.

De geestelijk verzorgster beweegt zich door de aard van haar werk in verscheidene huizen soepel door het oecumenische en multiculturele landschap van Amsterdam-

Zuidoost. Dit maakt dat 'de kerk' voor bewoners gemakkelijk bereikbaar is voor een vraag naar een pastoraal bezoek, thuiscommunie, biecht of ziekenzegen, huiszegeningen en jaardiensten.

De paters SVD zijn afkomstig uit diverse landen: Ghana, China, Indonesië. Hoewel ze het Nederlands behoorlijk machtig zijn, is duidelijk dat het niet hun moedertaal is. Dit maakt dat er met aandacht gesproken en geluisterd moet worden. De wederzijdse goede wil bevordert de kwaliteit van de communicatie.

Vanuit hun achtergrond en bijbehorende ervaring brengen de paters SVD elementen in van beleving van het katholieke geloof die in Nederland op de achtergrond zijn geraakt: gebedsgroepen, aanbidding, bepaalde elementen uit de Eucharistie. Voor niet iedereen in het seculariserende Nederland is dat herkenbaar, maar bij (ook letterlijk) niet te verwaarlozen aantallen parochianen vindt dit aanbod bemoedigende weerklank.

Taal Het werken in een multi-etnische parochie kent lastige momenten. Er zijn verschillen in taal en beleving. Door het verschil in taal is het verschil in beleving niet altijd goed te herkennen. Door het respecteren van de verschillende taal-achtergrond ontstaat er wederzijds erkenning en vertrouwen. En dan blijken die lastige momenten omgekeerd ook een groot geschenk te zijn. Niet alles is vanzelfsprekend. De inkijk in de net iets andere geloofsbeleving is voor mezelf heel leerzaam. Het voedt mijn geloof en is dus rijkdom!!!

Zestig nationaliteiten, één kerk

De internationale Engelstalige rooms-katholieke parochie Church of Our Saviour (COS) in Den Haag, waar Sjaak de Boer inmiddels 18 jaar pastoor is, is een bijzonder vitale en geëngageerde gemeenschap, waar nog wekelijks meer dan 1000 mensen (met een gemiddelde leeftijd van 30 jaar) eucharistie vieren en bijna 50 werkgroepen actief zijn.

Misschien lijkt het vanzelfsprekend dat een internationale parochie sneller een prominente rol speelt in het sociale leven van haar leden: ze zijn immers vaak maar tijdelijk in Nederland, spreken (aanvankelijk) weinig Nederlands, hebben geen kant-en-klaar sociaal netwerk en ze zijn veelal hoogopgeleid en ondernemend. Tegelijk geldt echter dat zo'n gemeenschap ook hoge eisen aan zichzelf stelt, aangezien ze haar leden steeds op korte termijn van haar meerwaarde moet zien te overtuigen en hierbij de enorme culturele variëteit nooit uit het oog mag verliezen. Met andere woorden: de aantrekkingskracht van onze parochie is iets waar voortdurend aan moet worden gewerkt, in spirituele en praktische zin. We zijn dus trots en zelfbewust, zonder het allemaal vanzelfsprekend te vinden – elk jaar moeten we onszelf weer heruitvinden, uitgaand van de vreugde van het Evangelie en onze relevantie naar de maatschappij.

Eigen organisatie Een eerste belangrijke troef van de COS-parochie is haar eigen organisatie. Om te beginnen is er een goed draaiende staf – met een deeltijdse diaken, een parochie-assistent, een conciërge, een klusjesman, twee secretaresses, een boekhouder en wisselende receptionistes – die mij in zowel de administratieve, logistieke als pastorale dagtaken geweldig ondersteunen. Hierdoor kan ik zelf meestal genoeg tijd creëren om het overzicht over de hele gang van zaken te bewaren en om voldoende beschikbaar te zijn voor (al

dan niet geplande) pastorale gesprekken en bezoeken. Het feit dat kerk en kantoor dagelijks zichtbaar open zijn, zorgt voor veel spontane aanloop. Naast de staf heeft COS nog een parochiebestuur en een pastorale raad, bestaande uit vrijwilligers, die samen met mij de verantwoordelijkheid dragen voor de algemene en zakelijke oriëntatie van de gemeenschap. Meest toonaangevend echter in onze organisatie zijn de verschillende werkgroepen aan de basis: hun agenda's, activiteiten, wensen en noden vormen de werkelijke substantie van de parochie. Deze werkgroepen, die ongeveer alle denkbare parochiale domeinen dekken, kunnen meestal prima autonoom functioneren, omdat de dynamiek van de verschillende geledingen in onze organisatie er meestal wel voor zorgt dat het niet aan coördinatie of feedback ontbreekt. Een voorbeeld hiervan is onze kindercatechese, die, aangestuurd door een coördinatrice, met 30 catechisten maar liefst zo'n 200 kinderen weet te bereiken, in een programma van 24 zondagen.

Wat deze organisatie over de jaren heen zo effectief heeft gemaakt, is haar gevoeligheid voor spirituele nuance. Waar er soms strak en efficiënt aan projecten gewerkt wordt (zeker wanneer er veel investeringen mee gemoeid zijn), streven we ernaar dit niet ten koste te

Sjaak de Boer

pastoor van de Church of Our Saviour in Den Haag en Wiebe Koopal (parochie-assistent)

DE PRAKTIJK

laten gaan van een persoonsgebonden, familiaal-hartelijke en pastorale aanpak, waarin niemand zonder nut of betekenis is. Zodoende blijft er overal en altijd ruimte voor heel verschillende niveaus van engagement en komt verantwoordelijkheid steeds voort uit vrije keuze. Dit is nodig om recht te doen aan de specifieke gevoeligheden van alle soorten parochianen en van alle aanwezige etnische en religieuze tradities (niet te onderschatten met meer dan 60 verschillende nationaliteiten!). Ieder krijgt ruimte voor zijn eigen inbreng – meer

nog: daar wordt bewust naar gevraagd – zolang deze de openheid en inclusiviteit van de parochie maar niet in het gedrang brengt. Een zekere marge voor discussie is uiteraard

Bewust vragen naar ruimte voor eigen inbreng

onvermijdelijk. Af en toe moet ik zelf ook bijsturen om de balans te bewaken. Typerend is bijvoorbeeld ons kerkinterieur, dat, met zijn ruime basilicale structuur, toch heel sober en open is ingekleed. Particulier-traditionele devotionalia kunnen zeker in specifieke vieringen (zoals nationale feestdagen) ter opluistering geïntegreerd worden. Daarbuiten proberen we echter de 'katholiciteit' van de parochie absoluut te vrijwaren, ook in de esthetische schoonheid van het kerkgebouw.

Vorm en inhoud Het succes van COS heeft onder andere te maken met een zeker niveau aan 'presentie' dat we trachten te handhaven, zowel in het kerkgebouw, de liturgie, op evenementen buiten de parochie, als in het dagelijkse reilen en zeilen van de parochie. Enerzijds komen we hiermee weer tegemoet aan ons publiek, dat professioneel vaak actief is (geweest) op de hogere maatschappelijke échelons en ook bijbehorende verwachtingen heeft. Anderzijds proberen we elke vorm van individualisme of snobisme te vermijden, omdat de mensen in COS gewoon inzien dat inhoud en vorm sa-

mengaan. Een geloofsgemeenschap kan haar boodschap en engagement des te sterker uitdragen als ze erin slaagt deze op een maatschappelijk en esthetisch appellerende wijze te presenteren en als deze zichtbaar en voelbaar bijdraagt tot het welzijn en de bloei van haar leden in hun dagelijkse omgeving.

Presentie Dit wil ik meteen koppelen aan de derde en laatste pijler van de dynamiek binnen de COS-parochie, haar maatschappelijke presentie en engagement. Ook hier geldt: zolang de parochie blijft waken over de inhoudelijke consistentie van haar gelovige identiteit, schuwt ze de dialoog en interactie met de moderne wereld niet en gebruikt hier ook haar middelen voor. Financieel management, fundraising, IT, facilitaire vernieuwingen, vertegenwoordiging op internationale symposia – COS probeert actueel te blijven. Aldus kan klassieke liefdadigheid als een soepkeuken of een eetfeestijn prima samengaan met een vluchtelingenproject en een spiritueel TED Talk-programma. Zo zullen ook de CEO's en topdiplomaten op schoonmaakdagen moeiteloos de instructies opvolgen van hun eigen chauffeurs, samen met ongedocumenteerde medelanders. Dat continuïteit tussen de presentie van onze gemeenschap en de wereld daaromheen blijkbaar kan samengaan met de eigengereide en soms paradoxale dynamiek van de Blijde Boodschap, geldt binnen COS dan ook als een toetssteen van een authentiek hedendaags christen-zijn.

Feiten en cijfers Naast mijn werk binnen COS ben ik nog lid van de Raad van Toezicht van Cordaid en coördinator van de Europese Engelstalige parochies, alsmede lid van verschillende niet-kerkelijke kringen. In 2015 waren er binnen de parochie van COS 72 eerste communies, 49 huwelijksvoorbereidingen, 18 vormsels, 12 volwassenendopen, 76 kinderdopen, en gemiddeld 1000 kerkbezoekers (per weekend).

Omgaan met diversiteit

“In de migranten heeft de Kerk steeds het beeld van Christus aanschouwd die zei: “Ik was vreemdeling en jullie hebben Me opgenomen” (Mt. 25, 35). Hun situatie is in haar ogen daarom een uitdaging voor het geloof en de liefde van de gelovigen; dezen zijn geroepen om het kwaad te helen dat het gevolg is van de migratie, en te ontdekken wat God ermee voor heeft, zelfs al is zij het gevolg van duidelijk onrecht. Doordat velerlei leden van het mensengeslacht bij migratie betrokken zijn, brengt zij een steeds grotere en bontere samenleving tot stand, bijna zoals toen volkeren en rassen elkaar door de gave van de Geest ontmoetten en een kerkelijke broederschap werden.” (EMCC 12*)

Dit themanummer van VPW-info over ‘internationalisering van parochies’ laat zien, dat niet alleen de Nederlandse samenleving als geheel steeds groter en bonter wordt, maar daarin ook de Rooms-katholieke kerk. Migranteparochies in de grote steden in de Randstad trekken zondags zelfs meer kerkgangers dan de territoriale parochiekerken. Welke Nederlandse parochie kan bogen op 200 kinderen in haar catechesepro-gramma, zoals Sjaak de Boer schetst in zijn verhaal over de Haagse Engels-talige parochie? Deze internationale parochie bestaat uit meer dan zestig nationaliteiten, maar ook de territoriale parochies worden internationaler en veelkleuri-

ger. Dat geldt zelfs voor een dorp als Oudenbosch met maar 12.000 inwoners. Peter Hoefnagels ziet een gemêleerde groep kerkgangers tijdens de wekelijkse eucharistieviering in de basiliek: naast de ‘gewone’ parochianen en religieuze toeristen ook arbeidsmigranten uit Polen en Roemenië, statushouders uit Irak en Syrië en wagenbewoners. Voorwaar, een divers gezelschap.

Migratiegeschiedenis

De term ‘internationalisering van parochies’ veronderstelt impliciet, dat de parochies voorheen homogeen Nederlands waren. Klopt dat wel? De instroom van migranten uit andere

werelddelen mag dan pas vooral in de jaren zeventig op gang zijn gekomen, Nederland is al eeuwenlang een immigratie- en doorstroomland. Volgens de website www.vijfeeuwenmigratie.nl heeft naar schatting 98 procent van de Nederlandse bevolking buiten-landse voorouders. In de Gouden Eeuw trokken de Hollandse steden veel immigranten aan. De helft daarvan kwam uit het buitenland, vooral uit België, Duitsland en Noorwegen. De meesten waren arbeidsmigranten. Veel aandacht kregen de vluchtelingen, die hier op godsdienstige gronden hun heil zochten: protestanten uit de Zuidelijke Nederlanden, joden en Hugenoten. Zij

Jan Maasen

medewerker diaconie en missie-
secretaris bisdom Rotterdam

* *Erga Migrantes Caritas Christi*, de liefde van Christus voor de migranten. Instructie Pauselijke Commissie voor de Pastorale Zorg aan Migrant en Reizigers, 3 mei 2004

vormden slechts een kwart van de buitenlandse immigranten. In een vestingstad als Groningen bestond de rooms-katholieke statie in de zeventiende eeuw vooral uit katholieke huurlingen en hun gezinnen uit het Munsterland en Oldenburg.

Tussen de zeventiende en de negentiende eeuw trokken jaarlijks 15.000 Duitse seizoenarbeiders naar Holland, de zogeheten hannekemaaiers. Zij maakten zo'n 5 procent van de platte-landsbevolking uit. Tussen 1850 en 1900

Groepsvorming

kan de integratie
ook versterken

reisden ook veel Duitse marskramers naar Nederland om hun waar te verkopen. Sommigen vestigden zich hier permanent en startten een winkel. Enkele namen: C & A (de broers Clemens & August Brenninkmeijer), Vroom en Dreesmann, Peek en Cloppenburg, Kreymborg en Hunkemöller, allemaal katholieke marskramers uit Westfalen. Tijdens de Eerste Wereldoorlog ving Nederland tijdelijk een miljoen Belgische vluchtelingen op. Na de Eerste Wereldoorlog meldden zich grote aantallen Duitse dienstmeisjes in Nederland, onder wie de moeder van mijn schoonvader. Vanaf 1933 zochten tienduizenden Duitse (joodse) vluchtelingen hun heil in Nederland. Het voert hier te ver, om de Nederlandse immigratiege-

schiedenis weer te geven. Deze voorbeelden mogen duidelijk maken, dat immigratie geen recent verschijnsel is.

Tip • *Vraag eens in een bijeenkomst of tijdens een viering rond 'De vreemdeling opnemen'*

- a wie in het buitenland geboren is.
- b wie voorouders of familieleden heeft die in het buitenland geboren zijn
- c wie familieleden heeft, die geëmigreerd zijn.

Je zult verrast zijn hoeveel vingers de lucht ingaan.

Tip • *In het kader van een project rond het werk van barmhartigheid 'de vluchteling opnemen' publiceerde een nieuwbouwarparochie in Alphen aan den Rijn in 2005 een collage van portretfoto's van parochianen, die in een ander land dan Nederland geboren waren. Dat waren toen al dertig verschillende nationaliteiten.*

Motieven voor migratie

Er zijn niet zoveel verschillen in motieven tussen deze historische migranten en de hedendaagse nieuwkomers. Voor allen geldt, dat zij het goede leven zoeken. Ze verlaten hun land, b.v. omdat de landbouw te weinig opbrengt. Of omdat ze vervolgd worden of gediscrimineerd vanwege hun godsdienst, politieke opvattingen, etniciteit of seksuele geaardheid. Ze vluchten voor oorlogsgeweld of willen herenigd wor-

den met hun familie. Ze willen trouwen met een Nederlander. Ze zoeken hier een baantje of krijgen hier een goede baan aangeboden (expats).

Hoewel in veel gevallen migranten hun land verlaten als oplossing voor een problematische situatie, is dat niet altijd het geval. De Engelstalige parochie Church of Our Saviour in Den Haag typeert zichzelf niet voor niets als 'internationale parochie' en niet als 'migrantenparochie'. Veel leden zijn werkzaam op hoofdkantoren van multinationals, bij internationale organisaties of op ambassades ("de hogere maatschappelijke echelons", in de woorden van De Boer). Dat zijn niet direct de posities en functies, die het woord (arbeids-)migrant of migrantenparochie bij ons oproepen. Dan denk je toch eerder aan mensen aan de onderkant van de samenleving. Die komen ook in Den Haag voor en de parochie weet de verschillende groepen met elkaar in contact te brengen. De Boer: "Zo zullen ook de CEO's en topdiplomaten op schoonmaaktijden moeiteloos de instructies opvolgen van hun eigen chauffeurs, samen met ongedocumenteerde medelanders." Tegelijk moet ik constateren, dat sommige Engelstalige Afrikanen de laatste jaren elders in Den Haag bijeen komen, omdat zij zich daar meer thuis voelen.

Proces van identiteitsopbouw

Migratie gebeurt vaak niet van de ene dag op de andere. Er is sprake van een heel proces, waarbij mensen langzamerhand een andere identiteit

ontwikkelen. De eerste stap is, dat mensen emigrant worden. Ze worden zich steeds meer bewust, dat zij hun droom van het goede leven niet in eigen land kunnen realiseren, maar daarvoor hun eigen omgeving moeten verlaten. Van emigrant, iemand die het vaderland verlaat, wordt men passant, voorbijganger. Soms kan die fase lang duren, omdat het land waarnaar men eigenlijk toe wil gaan, moeilijk bereikbaar is. Je wil je niet hechten aan het doorgangsland, want het verblijf is toch maar tijdelijk. Of je gaat ervan uit, dat het verblijf als arbeidsmigrant toch maar tijdelijk is. Als je voldoende geld hebt verdiend, ga je weer terug. De Polen en Roemenen komen in Oudenbosch niet koffiedrinken na de viering, in tegenstelling tot sommige vluchtelingen. De laatsten willen hier wortelen, de eersten niet.

Tip • Ook andere parochies ervaren, dat het moeilijk is om iets met Polen en Roemenen te doen. Een werkgroep diaconie in een tuindersparochie ontdekte, dat geregeld Polen achterin de kerk zaten. Toen het ze lukte om contact te leggen, bleek de grootste behoefte een Poolse eucharistieviering te zijn. In samenwerking met de priester van de Poolse parochie in het bisdom is toen geregeld, dat hij maandelijks een Poolse mis kwam vieren. Vooraf schonk de werkgroep diaconie koffie, waaruit wel meerdere vragen voortkwamen.

De derde fase is, dat je jezelf ziet als immigrant. Je kunt als migrant verschillende strategieën ontwikkelen om je droom van het goede leven te realiseren. Een strategie is om het land van herkomst te romantiseren. Je ziet dat bij sommige groepen migranten, die maar weinig contacten hebben met de Nederlandse samenleving en eigenlijk opereren als parallelle groepen. De insteek is om de groep zoveel mogelijk bij elkaar te houden. Dat zie je vooral bij migranten van de eerste generatie. Een andere strategie is juist om te assimileren, om zoveel mogelijk afstand te nemen van het moederland. Mensen willen opnieuw beginnen en niet herinnerd worden aan het moederland. Of ze kiezen er uitdrukkelijk voor een toekomst op te bouwen in het nieuwe land (zie de Somaliërs in Tilburg)

Tip • Migranten in Nederland maken meer geld naar de landen van herkomst over dan Nederland in zijn beste tijden uitgaf aan ontwikkelingsamenwerking. Toch moeten MOV-groepen voorzichtig zijn bij het inschakelen van migranten bij hun Vastenactie of andere missie-projecten. Sommigen wilden juist die armoede achter zich laten en daar niet aan herinnerd worden. Ook moeten MOV-groepen rekening houden met de culturele en etnische verschillen in het moederland van de migranten.

Zichtbaar maken en andere vormen van erkenning

Han Hartog beschrijft hoe Amsterdam Zuid-Oost in de loop der tijd een multi-etnische wijk is geworden en de parochie De Graankorrel veelkleurig. Bij specifieke gelegenheden worden onderdelen van de viering in de taal van het land van herkomst uitgevoerd. Voor parochianen uit Suriname is het een

Wereldkerk ook in de parochie zichtbaar aanwezig

vorm van erkenning, dat de eerste lezing dan in het Sranang wordt gelezen. Hij vermeldt ook, dat beide kerken naast het oorspronkelijke koor ook een Surinaams koor hebben. Aanvankelijk werd gevreesd voor versnippering, nu zie je dat het Nederlandse koor langzaam ook liederen in andere talen gaat zingen. Bij parochies die internationaler van samenstelling worden, is de primaire reactie van de Nederlanders, dat de nieuwkomers wel kunnen aansluiten bij de bestaande werkgroepen, activiteiten en wijzen van vieren. Soms kan een actieve uitnodiging om lid van een koor te worden, statushouders en andere migranten ook helpen bij de integratie: een koor is ook een sociaal netwerk. Maar het Amsterdamse voorbeeld laat zien, dat een zekere mate

van groepsvorming (het Surinaamse koor) de integratie op den duur ook kan versterken. En zo'n koor maakt zichtbaar, dat de wereldkerk ook in de parochie zichtbaar aanwezig is, zoals pater Charles Eba'a dat ook personificeert. Ik moet in dit verband ook denken aan een Goede Vrijdagviering in een van de parochiekerken van Rotterdam-Zuid, waarbij het Migrantenkoor 'O, hoofd vol bloed en wonden' zong in minstens zes verschillende talen.

Tip • Als je ziet, dat meer migranten de vieringen bezoeken, is een lichte vorm van erkenning om de evangelielezing in verschillende talen ter beschikking te stellen. Op de website www.gevangenispastor.nl vind je onder de tab 'In de bijeskerk' de evangelielezing van de zondag in twaalf verschillende talen.

Tip • Nodig bij bijzondere gelegenheden zoals het Hoogfeest van Pinksteren eens kerkgangers uit om een lezing in de eigen taal voor te lezen.

Een aantal parochies kiest er uitdrukkelijk voor zowel recht te doen aan de cultureel religieuze eigenheid van de verschillende gemeenschappen als ook aan het op elkaar betrekken van deze verscheidenheid tot opbouw van één gemeenschap. Die ontwikkeling van intercultureel pastoraat gebeurt b.v. in parochies, waar een migrantengemeenschap het gebouw deelt met de oorspronkelijke Nederlandse parochie of waar de wijk veel verschillende nationaliteiten kent. Vanuit een diaconale invalshoek heeft het Ronde Tafelhuis een vergelijkbare insteek. Zijn wij zo op weg naar een echt Pinksteren?

OPROEP

Blendle: publicaties delen met collega's

Enkele collega's maken dankbaar gebruik van *Blendle*. Op deze website kan men kennis nemen van de inhoud van artikelen uit heel uiteenlopende kranten en tijdschriften. Steeds is een samenvatting vermeld. Wil men het hele artikel lezen dan kan men dat tegen een kleine betaling downloaden. Binnen het bestuur van de VPW kwam de vraag op of zo'n dienst ook welkom zou zijn voor het pastoraat. Voordat we een echte *Blendle* met downloadmogelijkheid kunnen organiseren is eerst de vraag:

Zijn er pastores die hun ervaringen met tijdschriftartikelen of publicaties willen delen met collega's? Bijvoorbeeld door middel van een korte samenvatting en eigen reactie.

Als er voldoende reacties zijn dan kunnen we dit op een eigen ledenplatform, in een besloten omgeving, technisch mogelijk maken.

Heb je interesse om mee te doen?

Neem dan contact op met Jan Franken.

mail naar: janfranken@vpwinfo.nl

Rectificatie

In het vorige nummer stond abusievelijk dat Lia Epskamp werkzaam wás bij de zusters Franciscanessen *Alles voor Allen* in Breda. Lia werkt er echter nog steeds.

Nieuws uit de VPW-en

■ VPW Groningen-Leeuwarden

• • • Helaas kon het gesprek met Joep van der Geer niet doorgaan zodat de laatste Algemene Leden Vergadering een andere invulling heeft gekregen. Met zijn tien waren we (opkomstpercentage ruim 30 %) en er was voldoende tijd om met elkaar van gedachten te wisselen over de toekomst van de VPW en van ons beroep. Het besef dat we niet alleen aan het opbouwen, maar vooral aan het afbouwen zijn leeft sterk. Misschien des te meer vinden we het belangrijk om bijeen te komen en onze zorgen (en vreugdes – ja, die zijn er ook!) te delen.

Deze bijeenkomsten zijn, naast die vanuit het bisdom, de enige waarin over toekomst van het pastoraat wordt nagedacht en gesproken.

Ook hebben we gesproken over de tijdsinvestering in de liturgie en voorbereiding ervan.

Hier wordt nogal eens te gemakkelijk over gedacht, in de zin van: ‘dat doe je er even bij of tussendoor’. Alle leden worden verzocht een schemaatje in te vullen om hier een beter zicht op te krijgen. De kans is groot dat hieruit blijkt dat we als pastores veel tijd besteden hieraan en aan andere zaken in het pastoraat die ‘zich aandienen’. Dat dit ten koste gaat van de tijd die besteed kan worden aan vernieuwend pastoraat en pionieren is evident.

| Wiebe Mulder

■ VPW Limburg

• • • In oktober heeft cultuurtheoloog Frank Bosman voor de studiekring *Pactief* een interactieve lezing verzorgd. Met de kring van aanwezigen ging hij via beeldmateriaal in gesprek over de religieuze motieven en betekenissen in moderne games en films. Via een analysemodel kwamen er interessante en uiteenlopende gezichtspunten aan het licht. Cultureel gezien is er op dat terrein een verschuiving gaande m.b.t. uitdrukkingsvormen van het religieuze. Aan de andere kant dringt zich de vraag op hoe en op wat voor manier de (oude) traditie met haar wezenskenmerken herkenbaar behouden blijft. Veel van wat aan weten en kennis ooit aanwezig was, raakt in hoog tempo onbekend en kwijt.

• • • In diezelfde maand heeft Jan Franken een bezoek gebracht aan de coördinatiegroep van de afdeling om resultaten uit het AB-overleg m.b.t. de toekomst van de VPW bespreekbaar te maken en de afdeling bij te praten over ontwikkelingen. In het voorjaar zullen in algemene ledenvergaderingen in het hele land besluiten genomen gaan worden m.b.t. verdergaande samenwerking en het veilig stellen van de individuele en collectieve belangenbehartiging.

• • • Op 16 november is de afdeling volgens in haar najaarsvergadering bijeen geweest. Naast de gebruikelijke vergaderpunten werd het thema ‘Pastoraat in vrijheid’ invulling gegeven. In hoever-

re heeft het pastoraat / geestelijk verzorger (nog) een vrijplaats en zelfstandige positie binnen instellingen. Dit gedeelte werd verzorgd door mevr. Ingrid Kuijpers en dhr. Hans Habets, beide werkzaam als geestelijk verzorger.

• • • Tenslotte is het verband van pastoraal werkers/sters werkzaam in parochieel basispastoraat (PIP) bij elkaar geweest. De kring treft elkaar twee keer per jaar. Het aantal formatieplaatsen in parochies neemt sterk af. De kring van pastores vindt het belangrijk om elkaar in dit verband te blijven ontmoeten omdat er veel herkenbare zaken spelen in ieders werkring. De uitwisseling van ervaringen heeft zo voor de verschillende deelnemers een verbindende werking en betekent vaak ook een steuntje in de rug. | Piet Linders

■ VPW Haarlem-Amsterdam

• • • Afgelopen 15 november was het alweer de 7e Babeloniëdag voor de leden van de VPW Haarlem, een ontmoetingsdag met verdieping en ontspanning. Dit keer gaf collega Jos Fijen een voordracht over Thomas Merton door wie hij blijvend geïnspireerd werd tijdens zijn sabbatjaar in Burkley. Als vanouds werden we verwacht in de gastvrije kerk te Krommenie waar we de dag begonnen met het aansteken van een kaarsje voor de overleden leden van het afgelopen jaar. Er werd door diverse mensen stilgestaan bij hun leven en de betekenis van de overledenen voor velen van ons. Een mooi moment. Ruim dertig personen genoten van de voordracht van Jos over Thomas Merton: monnik, trappist, vredesactivist en interreligieuze onderzoeker. We hoorden het levens-

verhaal van Merton gelardeerd met enkele foto's van deze bijzondere man wiens biografie *Louteringsberg* door velen van ons gelezen is en zeker weer opgepakt zal worden na deze voordracht. Jos vertelde op weloverwogen, boeiende en rustige wijze hoe Merton als gids van invloed is geweest op zijn eigen leven als priester. Na deze mooie voordracht was er ruimte voor vragen en gesprek aan de hand van enkele stellingen uitlopend in een korte gebedsviering met een sterke tekst en gebed van de hand van Merton. Na de serieuze ochtend was het tijd voor ontspanning, ontmoeting en gezellig samenzijn met een borrel en heerlijke salades. De Babbeloniëdagen zijn voor de werkende en gepensioneerd leden waardevolle dagen die we zeker willen behouden in het Haarlemse.

• • • In de recente Nieuwsbrief van de VPW Haarlem spreekt de voorzitter zijn teleurstelling uit over het feit dat het bij de bisschoppen aan vertrouwen ontbreekt om te komen tot een breed diocesaan beraad om met elkaar te zoeken naar een waardevolle manier om samen de kerk in ons bisdom vorm te geven. Hoe anders ervaart de voorzitter het beleidsplan *Samen bouwen in vertrouwen* voor het bisdom 's Hertogenbosch door Mgr. De Korte. Weliswaar dus geen breed beraad voor ons bisdom, maar wel een dag op zaterdag 1 april in Heiloo 'om samen te bouwen in vertrouwen in het besef dat de Geest waait waar Zij wil. En dat dit waaien van de Geest ook vandaag aan ons gebeurt'. Een werkgroepje gaat zich buigen op welke wijze wij deze dag invulling kunnen geven waarbij ook de

priesterraad en de diakenkring betrokken worden.

• • • Bij de laatste Algemene Leden Vergadering lukte het niet om een nieuw diocesaan bestuur te vormen. Door overlijden neemt het ledenaantal af en ook vergrijzen wij. Het aantal actieve pastoraal werk(st)ers is klein. De belangenbehartiging voor de actieve pastoraal werk(st)ers is al in handen van de VPW Nederland. Wel willen we een aantal taken regionaal houden waaronder Babbelonië als ontmoetingsbijeenkomst. Er zal ook meer behoefte ontstaan aan 'Omzien naar elkaar' bij het ouder worden, vereenzamen of ziekte. Een stukje in de Nieuwsbrief roept leden op om dit omzien naar elkaar handen en voeten te geven.

| Kiki Kint

■ VPW Breda

• • • Tweemaal feest, eenmaal droefenis

Op 7 juni jl. vierden vele diocesanen van overal vandaan het 75-jarig priesterjubileum van bisschop Ernst en zijn vroegere klasgenoot op het grootseminarie Willem van der Riet; de eerste in de Bredase Antoniuskathedraal, de tweede op een bescheidener schaal in Bergen op Zoom op zondag 12 juni. Beide jubilarissen hebben wij uiteraard gefeliciteerd, maar het leverde intussen bij ons bestuur de vraag op: "Hoe vier je een dergelijk jubileum eigenlijk?" Aanleiding daarvoor was het gegeven dat het bij de eerste jubilaris behoorlijk storm liep, zowel in de kerk als daarna in het diocesaan centrum, maar is dat wel echt feestelijk genoeg, vroegen we ons af. Mag er bij zo'n mijlpaal in het

leven van een oude bisschop ook niet even *teruggekeken* worden naar de woelige jaren 1967-1994, een tijd van polarisatie, dus een periode die voor deze bisschop niet gemakkelijk was. Het gebeurde niet, want....het was feest! We blijven het een gemiste kans vinden, te meer omdat we ons afvragen wat dan eigenlijk de zin is van een jubileumviering.

• • • Het blijft voorlopig een vraag en mogelijk zal emeritus professor Toine van den Hoogen er op 9 maart 2017 zijn visie op geven, wanneer we op die dag samenkomen voor een studieochtend, annex extra ALV. De verstrooide professor liet afgelopen 13 oktober verstek gaan op de gewone jaarlijkse ALV. Hij was onze afspraak vergeten, hoe teleurstellend! En dan nog wel met zo'n sprankelend thema op de rol: *'Beelden van God, mens en wereld in de spiritualiteit en de ethiek van bisschop Ernst'*. Enfin, we houden het te goed. Van den Hoogen krijgt een tweede kans. En nu maar hopen dat het op 9 maart a.s. bij óns storm loopt.

• • • Op 19 oktober spoedden we ons naar Bergen op Zoom voor een ander feest: Willem van der Riet, lange tijd professor Bijbelexegese aan het grootseminarie Bovendonk te Hoeven en trouw lid van de VPW, vierde zijn 100-ste verjaardag! Ook hier was de belangstelling groot. We mochten hem namens de VPW-Nederland een bloemenhulde brengen en geluk wensen. Een krasse jubilaris, geestelijk bij de tijd, geïnteresseerd in de ontwikkelingen op het gebied van de relatie kerk en wereld en nog steeds vol humor.

Lees verder op pagina 22

Vervolg

• • • Op 6 november overleed Frans Leijgraaf, eveneens met zijn 88 jaar een trouw lid van de VPW, die ook vaak de algemene ledenvergaderingen bezocht. Meer dan dertig jaar was hij secretaris van het bisdom Breda. Hij vergezelde bisschop Ernst op tal van diens vormreizen. We namen afscheid van hem op 12 november in de basiliek van Oosterhout. Wij rouwen om het verlies van deze eenvoudige, hartelijke collega. 'Tamiam' heet dat in Mt 5:48. Niet 'volmaakt', zoals het hardnekkig verkeerd vertaald wordt, maar 'gaaf, uit een stuk'. Helder als een diamant. Een lid van de VPW in de top van het bisdom. | Frans Vermeulen

■ VPW Rotterdam

• • • Op 6 juni jl. was het jaarlijkse gesprek van het bestuur met mgr. J. van den Hende en de heer R.J. Peeters, hoofd Personeel en Organisatie. Ter sprake kwamen o.a.:

- de criteria voor de toedeling van beroepskrachten van 2015-2020;
- de inzet van pastorale werkers op projectbasis;
- de functioneringsgesprekken;
- de bijeenkomsten met een lezing voor pastorale beroepskrachten;
- de benoeming van pastorale werkers en hun takenpakket;
- de aanstelling, resp. presentatie van een nieuwe pastor in de parochie.

Het gesprek verliep in een goede sfeer. Het was open en constructief. Aan het eind van het gesprek kreeg ieder bestuurslid van de bisschop een exemplaar van het boek: 'Door het vuur voor de armen – Oudste getuigenissen over Laurentius' onder redactie van Hans van Reisen. Het volledige verslag van dit gesprek is verkrijgbaar bij de voorzitter, mevrouw Tessica Dam; e-mailadres: t.dam@vpwinfo.nl

• • • Op 18 september is door het bestuur officieel afscheid genomen van ondergetekende. Na 8 jaar als bestuurslid en nog één jaar als notulist heb ik het stokje overgedragen aan het, sinds 26 april met twee leden versterkte, bestuur. Daarmee komt er ook een einde aan mijn bijdrage aan deze rubriek. In het 'nieuwe' bestuur moeten de taken nog worden verdeeld, als ik dit schrijf. Zodoende kan ik hier nog niet de naam van mijn opvolg(st)er noemen. Ik wens haar/hem in elk geval alle succes toe!

| Wim van Paassen

Zie de mens

Op stap naar... de tentoonstelling *Zie de mens – 100 jaar, 100 gezichten* in de Fundatie in Zwolle.

Honderd gezichten, honderd indrukken. Teveel om allemaal te beschrijven. Voordat ik naar het museum ging had ik me via internet ingelezen en me een beeld gevormd. Maar dit beeld kwam bij lange na niet in de buurt van wat er getoond werd. Schilderijen, foto's, filmpjes, sculpturen, alles wat maar mogelijk is om een 'gezicht' uit te beelden. Ik verwachtte veel portretten bij elkaar per zaal, maar het begon al met de Nieuw-Geborene van Brancusi, een liggend ei waarin alle trekken van een gezicht te zien zijn en er toch zo weinig veranderd is aan wat een ei tot een ei maakt. Mijn beeld ging al meteen onderuit.

Geposeerde portretten hangen naast foto's van de naakte werkelijkheid, die soms keihard is. In een zaal een filmpje waarin je Engelse studenten ziet die een vrouw beschrijven, die zij voor zich zien, maar wij niet. Hoe kijken we tegen iemand aan? De expositie zet sterk aan tot nadenken. Uiteindelijk probeert een kunstenaar het ongrijpbare te vangen, een moment, een gezicht met een heel verhaal er achter. Wat wil de kunstenaar ons laten zien? Wat denkt de persoon die geportretteerd is, wat gaat er in hem of haar om? Een flink aantal portretten vond ik persoonlijk naargeestig om te zien of zelfs te horen,

100 jaar, 100 gezichten

Noire et Blanche van Man Ray

© Man Ray Trust / ADAGP, c/o Pictoright Amsterdam 2016

zoals de hoestende man. De hoestende man bleek een filmpje te zijn in een donkere afgesloten ruimte, maar het geluid ging met je mee de gang over, terwijl jij als bezoeker andere portretten aan het bekijken was.

Het kon niet uitblijven dat er ook ergens een spiegel hing, eigenlijk twee spiegels in een hoek van 90°. Opvallend was het feit dat ik niet mijn gezicht zag, maar mezelf tot ongeveer net onder de nek en hals. En ik ben niet groot.

‘Alles is een façade en iedereen draagt een masker.’ Zo waren de inzichten in de kunst in de jaren '20. Ook dit doet nadenken: iedereen was wantrouwig geworden door de oorlog, tegelijkertijd is er de realisatie dat we allemaal samen die façade hebben opgetrokken. Een aantal portretten verwijst daar-

naar. Bij deze tekst de daar bij behorende foto ‘Noire et Blanche’ van Man Ray. Wat mij inspireert is het feit dat je aan het denken wordt gezet. Hoe zie ik de mens? Hoe zie ik mijzelf? Wat is mijn idee wanneer ik iemand zie? En wat is mijn idee wanneer ik het verhaal er achter weet? Je hebt je eigen idee bij het zien van een schilderij, foto, sculptuur of film en in een aantal gevallen kun je dan naast de afbeelding het verhaal achter het portret lezen. Daardoor wordt het portret anders. Een voorbeeld is een schilderij gecreëerd als tegenhanger van het idee dat de kunstenaar bij de persoon van Brigitte Bardot had. Hij schoot daarvan in de weerstand en schilderde iets wat hij de wereld wilde laten weten. Hij had Brigitte Bardot vastgezet in een bepaald beeld.

Op stap naar...

Lonneke Gunnink – van den Berg

Pastoraal werkster in de parochie H. Kruis (Raalte e.o.), die nauw gaat samenwerken met de parochie H. Lebuinus (Deventer e.o.), en liturgisch adviseur van de Nederlandse Sint-Gregoriusvereniging, afdeling Utrecht.

Klopt dit beeld? Maar hij fixeerde zijn eigen beeld in dit schilderij.

De een-en-twintig mogelijke Jezussen van Marlene Dumas mogen niet onvermeld blijven. Ieder van ons heeft een bepaald beeld van Jezus. Maar misschien lijkt hij verdacht veel op een van die een-en-twintig weergegeven beelden van Dumas en ziet hij er dus heel anders uit dan gedacht.

Er is nog meer te schrijven, dit is wat mij raakte. Maar het zou het mooiste zijn om zelf te gaan kijken, de eigen gedachten er de vrije loop bij te laten en het te laten doorwerken in onszelf: hoe zien wij de mens? Ga het zien: Ecce homo.

Nog te zien t/m 15 januari 2017.

www.museumdefundatie.nl/Zie-de-mens

Heilige Familie 2.0

Negentig jaar geleden werd in Bergpolder/Liskwartier de eerste steen gelegd voor de *H. Familiekerk*. Gisteren vloog de kogel door dezelfde kerk en kon er € 200.000,- op de rekening van de parochie worden bijgeschreven. Dankjewel!

Een sloopkogel, aangeduwd door kleurrijke kinderen van de *Imeldaschool*. Stoere helm op het hoofd, reflecterend hesje aan het lijf en een brede glimlach toen de sloopkogel met oorverdovend lawaai de muur van de kerk sloopte. Applaus van iedereen die er getuige van was!

De hoogtijdagen van de geloofsgemeenschap heb ik niet meegemaakt. Wel de laatste paaswake, zonder orgel, zonder organist, maar wel met een heilige rest gelovigen die zorg en aandacht hadden voor elkaar, voor de buurt en voor hun kerk. Nog steeds hoor ik de vraag op een vrijwilligersoverleg: “Rob, hoe lang gaan we nog door?” Het antwoord van mijn kant was helder: “Zolang jullie nog kunnen en willen!” Een half jaar later verlieten we de kerk...

Het gebouw raakte in verval. De economisch crisis sloeg toe. Kerk en pastorie werden gekraakt door Henk, een goede bekende van de wijkagent. Sinds die tijd weet ik hoe ontheiliging er uit ziet.

Maar we zijn er van af. De kogel is door de kerk. Zelfs een sportschool was nog even serieus geïnteresseerd. Een sportpas voor het leven werd me aangeboden, ik hoefde alleen maar te tekenen bij het kruisje ☺. Maar toen kwam een andere partij voorbij: *City Kids*!

Bouwen aan de stad

Rob

Lijesen

City Kids zorgt voor Rotterdamse kindertjes die het niet hebben getroffen. Aan ‘hunnie’ hebben we het verkocht. De trots van Roomsche Bergpolder/Liskwartier biedt straks plaats aan jonge kinderen met een intensieve verpleegkundige zorgvraag. Er komt een kinderdagcentrum waar kinderen met een ontwikkelingsachterstand, een verstandelijke beperking, een ontwikkelingsstoornis of ‘gewoon’ autisme behandeld worden. Voor dat alles moest de muur gesloopt worden. En alsof dat nog allemaal niet genoeg is ‘pleuren’ we er nog een verdieping in voor een kindershospice. En de pastorie? Appartementen voor jongeren die er beschermd kunnen wonen!

Dat is stoer kerk zijn. Niet gaan voor de hoofdprijs. Een bestemming zoeken die past bij de zorg en aandacht die de parochianen van toen zo typeerde. Dat is stoer kerk zijn, niet onderhandelen met het mes op tafel, maar handelend vanuit het besef dat je voor elkaar bestemd bent.

Ik weet zeker dat de goede architect Jos Cuijpers, die in de 20 jaren van de vorige eeuw een kerk bouwde in de expressionistische stijl, dat die Cuijpers, ridder in de *Orde van de Nederlandse Leeuw* en ook nog ridder in de *Orde van Sint Gregorius de Grote*, zich van vreugde omdraait in zijn graf. Zijn gebouw blijft in gebruik en ontkomt aan de slopershamer. Het blijft *H. Familie* heten. De dagkapel blijft open om in de stilte tranen te drogen, omdat jouw kind anders is... omdat je het leven terug moet geven...

Het feest van de *H. Familie* valt dit jaar op vrijdag 30 december. Wat mij betreft een Hoogfeest!

P.S. 1: Ik heb nog meer kerken in de aanbieding...

P.S. 2: www.defamiliekerk.nl